

گزیده روز شمار کودتای ۱۲۹۹

مجید تفرشی

کودتای ۱۲۹۹ یکی از مهمترین و پیچیده ترین وقایع یکصدسال اخیر تاریخ میهنمان به شمار می رود. درباره این رویداد تاکنون کتب و مقالات بسیاری به زبانهای مختلف نوشته و نشر شده است. با اندک تفحصی در این قبیل منابع به خوبی می توان دریافت که واقعیتهای محض تاریخی این دوره در اکثر کتب و مقالات به طور نامرتب و مغشوش آمده است. اکثر رخدادهای در هر کتاب به شکلی و در زمانی متفاوت با دیگر مآخذ ذکر شده است. این امر به دلیل عدم ثبت دقیق وقایع بر حسب روز و نیز تشتت تفاوت آن روزگار صورت گرفته است. نگارنده بیش از دو سال به طور مستمر و غیر مستمر به ثبت و ضبط رویدادهای تاریخ ایران در حول و حوش کودتای حوت (۱۳۰۰-۱۲۹۹ ش) مشغول بوده ام. مقاله حاضر بخش مختصری از کتاب آماده شده تحت عنوان «روز شمار کودتای ۱۲۹۹» می باشد. که براساس کتب مستند درجه اول، روزنامه های آن روزگار، اسناد سازمان اسناد ملی ایران، وزارت امور خارجه ایران، مؤسسه پژوهش و مطالعات فرهنگی و اسناد وزارت امور خارجه انگلستان تنظیم شده است. کیفیت و کمیت کار در مقایسه با کرونولوژیهای مشابه موجود قابل بررسی است و لزومی به ذکر آن نیست. همچنین روش کار به شکل دقیق در مقدمه کتاب، که شکل کاملتر و مفصلتر و دقیقتر مقاله فعلی است، خواهد آمد. بخش مقدماتی کار با همکاری چندتن از دوستان پژوهشگر شروع شد و در اینجا لازم است از همه آن عزیزان، به خصوص خانم مریم بهاری به جهت زحمت ویژه ای که در این راه بر خود هموار داشتند تشکر شود. لازم به تذکر است که در کتاب، وقایع اول فروردین ۱۲۹۹ تا ۲۹ اسفند ۱۳۰۰ به طور روز شمار ذکر شده است، ولی در این مقاله وقایع ۱۵ بهمن ۱۲۹۹ تا ۱۴ خرداد ۱۳۰۰ (چهارماه) آمده است و در این میان نیزتنها مهمترین وقایع مرتبط با واقعه کودتا ذکر شده است. آخرین کلام

این که به دلیل تنوع، تعدد و تشتت موجود در منابع مختلف، انتخاب هر خبر جهت درج در روز شمار در واقع برآیندی از روایات در هر مورد ذکر تک تک منابع و ارجاعات اگر مقدور هم بود میسر نبود. موضوع این مسئله و نیز فهرست کامل منابع در چاپ متن کامل روز شمار به شکل کتاب ارائه خواهد شد.

۱۵ بهمن ۱۲۹۹ / ۲۵ جمادی الاول ۱۳۲۹ / ۴ فوریه ۱۹۲۱

معرفی کابینه جدید سپهدار به احمد شاه. ارسال تلگرافهای مکرر از انگلستان به ژنرال آیرون ساید و درخواست از او مبنی بر سازماندهی یک شبکه جاسوسی در ایران.

۱۶ بهمن ۱۲۹۹ / ۲۶ جمادی الاول ۱۳۳۹ / ۱۳ فوریه ۱۹۲۱

ملاقات شاهزاده نصرت الدوله فیروز با فرمانده نیروی انگلیسی در شمال ایران در دفتر آیرون ساید و اظهار نگرانی از مسئله عقب نشینی قوای مزبور از ایران.

۱۸ بهمن ۱۲۹۹ / ۲۸ جمادی الاول ۱۳۳۹ / ۷ فوریه ۱۹۲۱

تلگراف رمز منشورالملک از آستارا به شاه و جواب شاه مبنی بر لزوم توقف منشورالملک در آن جا تا روشن شدن وضع مذاکرات مشاورالملک در مسکو.

۱۹ بهمن ۱۲۹۹ / ۲۹ جمادی الاول ۱۳۳۹ / ۸ فوریه ۱۹۲۱

استعفاي مجدد سپهدار اعظم از ریاست وزرایین و رد آن از سوی احمدشاه.

۲۰ بهمن ۱۲۹۹ / ۳۰ جمادی الاول ۱۳۳۹ / ۹ فوریه ۱۹۲۱

بازگشت نصرت الدوله به ایران (از طریق بغداد) به قصد کودتا و عدم توفیق وی به دلیل مخالفت انگلیسیها و

شدت برف و سرما. انتصاب رضا خان میرپنجه به سمت فرماندهی آتریاد تهران.

۲۲ بهمن ۱۲۹۹ / ۲ جمادی الثانی ۱۳۳۹ / ۱۱ فوریه ۱۹۲۱

تلگراف نرمان به لرد کرزن در مورد لزوم انتخاب یک رئیس الوزرای راست گرا و نیرومند در ایران به منظور تصویب قرارداد ۱۹۱۹ در مجلس.

۲۳ بهمن ۱۲۹۹ / ۳ جمادی الثانی ۱۳۳۹ / ۱۲ فوریه ۱۹۲۱

آخرین ملاقات رضاخان با آبرون سایید در گره هتل قزوین. بازگشت سردار محیی، خانو قربان و همراهانشان به رشت پس از شکست نقشه فرارشان به باکو.

۲۵ بهمن ۱۲۹۹ / ۵ جمادی الثانی ۱۳۳۹ / ۱۴ فوریه ۱۹۲۱

حرکت مخفیانه سیدضیاءالدین طباطبایی از تهران به قزوین به جهت تهیه مقدمات کودتا. ارسال تلگراف رمز خصوصی از ژنرال بالددین خطاب به آبرون سایید مبنی بر لزوم عزیمت وی تا بیستم فوریه به بغداد. اعلان خبر انتصاب سرنشکر سر جورج کاری به جانشین آبرون سایید.

۲۷ بهمن ۱۲۹۹ / ۷ جمادی الثانی ۱۳۳۹ / ۱۶ فوریه ۱۹۲۱

اعلام اضمینان شاه نسبت به افتتاح مجلس. استعفای نهایی صاحب منصبان روسی قزاق خانه و شروع رسیدگی به حسابهای آنان. ملاقات و مذاکره ژنرال آبرون سایید با نرمان وزیر مختار انگلیس در تهران.

۲۸ بهمن ۱۲۹۹ / ۸ جمادی الثانی ۱۳۳۹ / ۱۷ فوریه ۱۹۲۱

معرفی و ترمیم کابینه جدید سپهدار به احمد شاه در قصر فرح آباد. انتشار خیر تصمیم به اعزام نیروی قزاق به مرز، جهت پیوستن به نیروهای محافظ احمد

شاه که قصد مسافرت به قزوین را داشت. حرکت ژنرال آبرون سایید از قزوین به سوی بغداد. حرکت آتریاد تهران از قزوین و صف کشی در بیرون دروازه تهران. بازدید رضاخان میرپنجه از عده مذکور و ملاقات امیر تومان امیر موثق نخجوان با کلنل اسمایس فرمانده قوای انگلیس در قزوین، گزارش سرتیپ احمد آقاخان به آن دو و سپس دستور حرکت نیروها.

۲۹ بهمن ۱۲۹۹ / ۹ جمادی الثانی ۱۳۳۹ / ۱۸ فوریه ۱۹۲۱

تشکیل جلسه هیئت وزراء جهت بررسی اوضاع بحرانی مملکت. ورود خانواده محمد حسن میرزا ونیمهد از بین النهرین به تهران. حرکت نیروهای قزاق با هشت توپ و هیجده مسلسل از قزوین به سوی تهران، در حالی که گارد سوار قزاق در جلو حرکت می کرد. دستور توقیف تلفن و قطع مکالمه با تهران به توسط سرتیپ احمد آقاخان.

۳۰ بهمن ۱۲۹۹ / ۱۰ جمادی الثانی ۱۳۳۹ / ۱۹ فوریه ۱۹۲۱

انتشار متحدالمآل رئیس الوزراء خطاب به مطبوعات در مورد لزوم خودداری از هتک حرمت افراد.

۱ اسفند ۱۲۹۹ / ۱۱ جمادی الثانی ۱۳۳۹ / ۲۰ فوریه ۱۹۲۱

اظهار امیدواری نصرت الدوله به نخست وزیری پس از سقوط سپهدار. ورود نیروهای قزاق به کرج و سرپیچی از دستور وزیر جنگ و شاه برای بازگشت به قرارگاه خود. تشکیل جلسه در شاه آباد و اخذ تصمیم نهایی برای اجرای آخرین مراحل حمله به تهران. فرمان حرکت قوای قزاق به تهران. جلوگیری از حرکت اتومبیل سردار همایون (رئیس دیویزیون قزاق) توسط قزاقها، ملاقات و مذاکره سرتیپ احمد آقاخان با نام برده و توقیف سرهنگ امان الله میرزا جهان بانی با چند اتومبیل سواری به همراه گماشتگان

نصرت الدوله در بازگشت از اروپا. ملاقات سیدضیاءالدین با سرتیپ احمد آقاخان و کلنل کاظم خان در شاه آباد.

۲ اسفند ۱۲۹۹ / ۱۲ جمادی الاول ۱۳۳۹ / ۲۱ فوریه ۱۹۲۱

ورود پیش قراولان نیروهای تحت امر احمد آقاخان به شاه آباد. آخرین ملاقات رضا خان، کلنل کاظم خان، مازور مسعودخان، احمد آقاخان و

سید ضیاءالدین طباطبایی

سیدضیاءالدین برای بررسی جزئیات کودتا. ملاقات معین الملک نماینده شاه با رضاخان میرپنجه، سخنان معین الملک راجع به عدم ضرورت ورود قزاقها به تهران و پاسخ رضاخان مبنی بر این که ما قصدی جز خدمت به شاه نداریم. ورود رئیس الوزراء به دربار، احضار فوری وزراء و تشکیل جلسه اضطراری دولت. حرکت سیدضیاءالدین در ساعت یازده صبح به همراه مازور مسعودخان به سمت تهران. حرکت ادیب السلطنه، عین الملک، کلنل هیک و کلنل اسمایس به طرف کرج به قصد جویا شدن از علت حرکت قزاقها. موافقت رؤسای سوئدی ژاندارمری با ورود قزاقها جهت مذاکره با قزاقها، توهین به وی، بی نتیجه ماندن مأموریت پس از نطق سیدضیاءالدین.

آبادگی نیروهای تحت امر سرهنگ حبیب‌الله خان در ژاندارمری جهت جلوگیری از قزاقها و ابلاغ دستور عقب نشینی از شهر به آنها و باز شدن عسی دروازه‌های تهران. ملاقات سیدضیاءالدین با برخی از صاحب‌منصبان قزاق‌خانه و نمایندگان سفارت انگلیس، دریافت پول از بانک شاهنشاهی با اجازه سفارت و حرکت به سمت تهران. انتشار خبر نزدیکتر شدن قزاقها به تهران و رسیدن به چهار فرسخی شهر. خروج سردار همایون به عنوان بازرس از تهران و متمرکز کردن قوای خود در خارج دروازه قزوین برای جلوگیری از ورود قوای رضاخان.

۳ اسفند ۱۲۹۹ / ۱۳ جمادی
الثانی ۲۲ / ۱۳۳۹ فوریه ۱۹۲۱

ورود تیپ ۲۵۰۰ نفری قزاق همدان در نیمه شب به تهران از سمت دروازه قزوین. موضع‌گیری در میدان مشق در شمال ارک و تصرف قزاق‌خانه در ساعت چهار صبح. تصرف عمارت و دوایر شهربانی تحت ریاست وستداهل، مقاومت مختصر نیروهای نظامیه و تسلیم آنها پس از دادن چند کشته و زخمی، تصرف تلگراف‌خانه، تلفن‌خانه و پست‌خانه در ساعت پنج صبح و بروز احتمال در مخابرات و ارتباطات ملاقات وزیر مختار انگلیس در سپیده‌دم با احمد شاه و توصیه به او برای انتصاب سیدضیاءالدین به نخست‌وزیری، انتصاب کننل کاظم‌خان به حکومت نظامی تهران، محاصره سفارت‌خانه‌ها توسط کودتاچیان، اعلام آزادی خروج از تهران برای اهالی و ممنوعیت ورود به شهر. انتصاب سیف‌السلطنه به ریاست بریگاد مرکزی. اعلان حکومت نظامی در تهران. وضع رفت و آمداز هشت شب تا طلوع آفتاب، وضع تجمع بیش از سه نفر و توقیف روزنامه‌ها. بازداشت شاهزادگان، سران ملیون، متمولان و سیاستمداران توسط قزاقها، ملاقات سیدضیاءالدین با نمایندگان احمدشاه (معین‌الملک و ادیب‌السلطنه). فرار محمد حسن میرزا

ولیعهد از قصر سلطنتی به سمت فرح آباد. آزادی کلیه زندانیان سابق. انتصاب کریم آقا خان بودرجمهری به ریاست زندان قزاق‌خانه.

۴ اسفند ۱۲۹۹ / ۱۴ جمادی
الثانی ۲۳ / ۱۳۳۹ فوریه ۱۹۲۱

سقوط حکومت سپهدار، پناهنده شدن وی به سفارت انگلیس، گرفتن تأمین و خروج از آنجا. انتصاب رضاخان به ریاست کل دیویزیون قزاق و فرماندهی کل قوا به فرمان احمدشاه. صدور دست خط ریاست وزرایی سیدضیاءالدین طباطبایی از سوی احمد شاه. صدور بیانیه رضاخان فرمانده کل قوا در مورد لزوم اطاعت اهالی شهر تهران از حکام نظامی، جلب مظنونین و مجروحین و مجرمین توسط مأموران، تعطیل کامل نشریات، ممنوعیت اجتماعات، تعطیل مغازه‌های مشروب‌فروشی، قمارخانه‌ها و سینماها. تعطیل کامل ادارات. جلب سرپیچی کنندگان از موارد فوق. جلوگیری از ورود کارمندان به ادارات. جلب و توقیف اکثر رجال و سیاستمداران (از جمله فرمانفرما، نصرت‌الدوله، عین‌الدوله، سعدالدوله، حشمت‌الدوله، قوام‌الدوله، مجدالدوله، ممتازالملک، عین‌الملک، محتشم‌السلطنه، وثوق‌السلطنه، سردار رشید، مدرس، سپهسالار تنکابنی، سالار لشکر، تدین، مخبرالسلطنه و....). ارتقای درجه کلیه صاحب‌منصبان قزاق تحت امر رضاخان.

۵ اسفند ۱۲۹۹ / ۱۵ جمادی
الثانی ۲۴ / ۱۳۳۹ فوریه ۱۹۲۱

معرفی اولین کابینه سیدضیاءالدین به احمد شاه. پناهنده شدن مشیرالدوله، موتمن‌الملک مستشارالدوله، ممتازالدوله، معین‌التجار و صمصام‌السلطنه، وزرای پیشین و دویسر امام جمعه خویی به سفارت فرانسه. اعلان حکومت نظامی در قم، سمنان، دامغان و کاشان و معرفی رئیس ژاندارمری به عنوان حاکم نظامی آن جا. انتصاب ماژور عنی‌خان، دوست

سیدضیاءالدین به ریاست ژاندارمری.

۶ اسفند ۱۲۹۹ / ۱۶ جمادی
الثانی ۲۵ / ۱۳۳۹ فوریه ۱۹۲۱

تلگراف اعتراض مصدق‌السلطنه والی فارس به احمد شاه در مورد انتصاب سیدضیاءالدین به ریاست وزرا.

۷ اسفند ۱۲۹۹ / ۱۷ جمادی
الثانی ۲۶ / ۱۳۳۹ فوریه ۱۹۲۱

تأکید دستور نظامیه مبنی بر تعطیل اجتماعات هنری در تهران. لغو قرارداد ۱۹۱۹ از جانب هیئت دولت.

۸ اسفند ۱۲۹۹ / ۱۸ جمادی
الثانی ۲۷ / ۱۳۳۹ فوریه ۱۹۲۱

امضای عهدنامه مودت بین ایران و شوروی در مسکو. انتشار بیانیه سیدضیاءالدین در اعلام نظام دولتی شامل برنامه‌های سیاسی و اجتماعی دولت. اعطای لقب سردار سپه از سوی احمد شاه به رضاخان میرپنج. ملاقات مخبرالسلطنه با سیدالمحققین، بادامچی و معتمدالتجار و اعلام موافقت با کابینه کودتا. انضمام بریگاد مرکزی با ۱۲۶ نفر. ۱۴۲ سرباز و درجه‌دار و کلیه ساز و برگستان به قزاق‌خانه.

۹ اسفند ۱۲۹۹ / ۱۹ جمادی
الثانی ۲۸ / ۱۳۳۹ فوریه ۱۹۲۱

محاصره کامل سفارت‌خانه‌های خارجی توسط قوای قزاق به بیانه حفظ جان مأموران سیاسی و در واقع برای جلوگیری از تحصن افراد در سفارت‌خانه‌ها. اعلان کمیسیون وزارت داخله مبنی بر جمع‌آوری تمام سلاح‌های افراد و مغازه‌های اسلحه‌فروشی.

۱۱ اسفند ۱۲۹۹ / ۲۱ جمادی
الثانی ۲ / ۱۳۳۹ مارس ۱۹۲۱

ملاقات وستداهل رئیس تشکیلات نظامیه با رئیس‌الوزراء، پیشنهاد حاکم خراسان برای ازدیاد قوای سرحدی در صورت تأمین مخارج آنها توسط اهالی و

استقبال دولت از این پیشنهاد.

۱۲ اسفند ۱۲۹۹ / ۲۲ جمادی
الثانی ۱۳۳۹ / ۳ مارس ۱۹۲۱

تلگراف کرزن به نرمان مبنی بر این
که اگر دولت کودتا لغو قرار داد ۱۹۱۹
لرد را عمنی کند، انگلیس ملزم به اجرای
قرارداد ۱۹۰۳ خواهد بود. اقدام دولت
ایران برای تحویل گرفتن بانک
استقراضی و عمارت آن، راههای شوسه
آستارا و گیلان، راه آهن جلفا به تبریز و
بقیه مؤسسات روسیه پس از امضای
معاهده ۱۹۲۱. اظهار اطاعت سمیتو از
دولت جدید. انتشار مجدد روزنامه ایران
به مدیریت زین العابدین رهنما. دایر شدن
مجدد مخابرات تلگرافی و تلفنی و
مراسلات پستی بین شهرها.

۱۳ اسفند ۱۲۹۹ / ۲۳ جمادی الثانی
۱۳۳۹ / ۴ مارس ۱۹۲۱

ارسال نامه‌ای از سوی دولت ایران
به سفارت انگلیس حاوی دلایل انغای
قرارداد ۱۹۱۹ تصویب ضبط کلیه اموال
منقول و غیرمنقول تجارت خانه تومانیانس
در هیئت دولت در مقابل طلب دولت
ایران تا زمان اعلان قراردادهای لازم.

۱۴ اسفند ۱۲۹۹ / ۲۳ جمادی
الثانی ۱۳۳۹ / ۵ مارس ۱۹۲۱

تلگراف نرمان به کرزن مبنی بر
علاقه دولت علیه ایران به ادامه حضور
واجدهای نظامی انگلیس در قزوین تا
چندماه دیگر.

۱۵ اسفند ۱۲۹۹ / ۲۴ جمادی
الثانی ۱۳۳۹ / ۶ مارس ۱۹۲۱

تقاضای سفارت روس مبنی بر عدم
مخالفت از ورود اتباع روس به سفارت آن
کشوره درخواست سفارت روس از دولت
کودتا برای رفع ممنوعیت ورود اتباع
روسیه به سفارت خانه.

۱۶ اسفند ۱۲۹۹ / ۲۵ جمادی
الثانی ۱۳۳۹ / ۷ مارس ۱۹۲۱

انتصاب قاسم خان والی (سردار

همایون) به فرماندهی بریگاد قزاق.
کناره گیری مصدق السلطنه والی فارس از
سمت خود در اعتراض به دولت کودتا

۱۷ اسفند ۱۲۹۹ / ۲۶ جمادی
الثانی ۱۳۳۹ / ۸ مارس ۱۹۲۱

انتشار ابلاغیه رضاخان سردار سپه
رییس دیویزیون قزاق و فرمانده کل قوا
در مورد استخدام عده‌ای سواره و پیاده
جدید. انتشار اعلان وزارت جنگ در
تشریح تشکیلات تازه آن وزارتخانه.

۲۱ اسفند ۱۲۹۹ / ۲ رجب
۱۳۳۹ / ۱۲ مارس ۱۹۲۱

نامه لرد کرزن به نرمان در جواب
درخواست کمک مالی به دولت ایران،
مبنی بر این که در این شرایط دولت
انگلیس نمی‌تواند به ایران وام بدهد.

۲۲ اسفند ۱۲۹۹ / ۳ رجب
۱۳۳۹ / ۱۳ مارس ۱۹۲۱

اعلام سیاست خارجی و داخلی
دولت کودتا شامل حفظ روابط دوستانه با
کشورهای همسایه و خارج، انغای
امتیازات اتباع بیگانه، رعایت عدالت
برای همه، تجدیدنظر در برخی امتیازها،
استخدام کارشناسان خارجی برای اداره
سازمانهای کشور، خروج ارتش بیگانه از
ایران، اصلاحات مالی و فرهنگی، تجدید
سازمان ارتش، انحلال ادارات دولتی
پرهزینه، انحلال محاکم قدیمی و تشکیل
دادگاههای قضائی تازه، تقسیم زمینهای
خالصه میان کشاورزان. توسعه امور
بازرگانی و اصلاح وضع وسایط نقلیه
دستور حاکم نظامی. مبنی بر عدم تعرض
به سواران بختیاری. تصویب پرداخت
حقوق معوقه دی و بهمن کارمندان توسط
هیئت دولت.

۲۴ اسفند ۱۲۹۹ / ۵ رجب
۱۳۳۹ / ۱۵ مارس ۱۹۲۱

افتتاح دوایر جدید عدلیه، تصمیم
هیئت دولت مبنی بر ارجاع محاکمه
اتباع دولتهای مجزا شده از روسیه

(گرجستان، آذربایجان و ارمنستان) و
نیز اتباع عثمانی به محاکم عدلیه که تا
آن هنگام در محاکم وزارت خارجه انجام
می‌گرفت.

۲۵ اسفند ۱۲۹۹ / ۶ رجب
۱۳۳۹ / ۱۶ مارس ۱۹۲۱

تشکیل بلدیة جدید به تصویب
دولت. تصویب خرید راه آهن برازجان
توسط دولت.

۲۶ اسفند ۱۲۹۹ / ۷ رجب
۱۳۳۹ / ۱۷ مارس ۱۹۲۱

انتشار ابلاغیه وزارت امور خارجه
در مورد توافق دولت شوروی و
مشاورانمالک نماینده اعزامی ایران به
مسکو مبنی بر خروج قشون روس از ایران
و انحلال جمهوری گیلان.

۲۷ اسفند ۱۲۹۹ / ۸ رجب
۱۳۳۹ / ۱۸ مارس ۱۹۲۱

تعدیل بودجه کشور توسط رییس
الوزراء و کم شدن مواجب شاه و درباریان.

۲۸ اسفند ۱۲۹۹ / ۹ رجب
۱۳۳۹ / ۱۹ مارس ۱۹۲۱

ایجاد تشکیلات جدید در وزارت
خارجه، انحلال اداره عثمانی والحق آن
به اداره روس.

۱ فروردین ۱۳۰۰ / ۱۱ رجب
۱۳۳۹ / ۲۱ مارس ۱۹۲۱

برگزاری مراسم سلام عید نوروز در
دربار با حضور سردار سپه، گلرود
(رییس سوئدی ژاندارمری) و ستداهل
(رییس پلیس)، خودداری رجال و اعیان
(از قبیل مستوفی الممالک، مشیرالدوله،
سپهدار و مؤتمن الملک که آزاد بودند)
در مراسم اعطای شمشیر مرصع به سردار
سپه و تقدیر شاه از وی. نطق وزیر مختار
امریکا در تبریک عید. رژه نفرات قشون
جدید به دستور سردار سپه در خیابانها.
اجرای مراسم عید نوروز در جمهوری
آذربایجان. افتتاح اداره بلدیة توسط

سیدضیاءالدین.

۶ فروردین ۱۳۰۰ / ۱۶ رجب
۲۶/۱۳۳۹ مارس ۱۹۲۱

تصویب قانون تشکیلات جدید
وزارت فرهنگ و جنگ توسط هیئت دولت.
انتصاب کننل کاظم خان سیاح حاکم
نظامی تهران به ریاست رژیمان نمره یک
ژاندارمری یوسف آباد. تصویب انتقال
تشکیلات تأمینیه انگلیس با همه مهمات
آن به دولت ایران و اداره تشکیلات
ژاندارمری توسط دولت ایران.

۳ فروردین ۱۳۰۰ / ۱۳ رجب
۲۳/۱۳۳۹ مارس ۱۹۲۱

مراسم سلام میلاد حضرت علی (ع)
در حضور احمد شاه با حضور سردار سپه
گلسروپ، وستداهل و دیگر صاحب
منصبان. طرح مسئله پلیس جنوب،
تصویب نهایی النای قرارداد ۱۹۱۹،
تصویب تشکیلات جدید بلدیة در هیئت
وزراء.

۱۰ فروردین ۱۳۰۰ / ۲۰ رجب
۳۰/۱۳۳۹ مارس ۱۹۲۱

صدور اجازه آزادی سردار معظم
خراسانی (تیمورتاش) و تحویل وی به نظم
الملک از سوی رئیس الوزراء. اعلان خیر
خروج نیروهای انگلیسی نا اواسط آوریل
از جبهه منجیل و قزوین. ورود مهدی خان
معتصم السلطنه (فرخ) به سمت کارگزار
کل خراسان به مشهد.

۷ فروردین ۱۳۰۰ / ۱۷ رجب
۲۷/۱۳۳۹ مارس ۱۹۲۱

انتشار اعلامیه سیدضیاءالدین در
مورد موافقت دولت انگلیس با النای
قرارداد ۱۹۱۹ و دلایل لغو آن. استعفا
ماژور مسعود خان وزیرجنگ و پذیرفته
نشدن آن از سوی رئیس الوزراء. تشکیل
وزارت صحیبه توسط دولت. اعلام
حکومت نظامی در شاهرود و بسطام.
انتصاب علی اصغر حکمت به ریاست
تفتیش وزارت معارف.

۴ فروردین ۱۳۰۰ / ۱۴ رجب
۲۴/۱۳۳۹ مارس ۱۹۲۱

دستگیری عدهای از آزادی خواهان
و شاگردان مدرسه سیاسی، مدیران
جراید، رجال و سیاستمداران به دلیل بر
پا کردن تظاهرات علیه کودتا و حبس
آنها در باغ سردار اعتماد.

۱۱ فروردین ۱۳۰۰ / ۲۱ رجب
۳۱/۱۳۳۹ مارس ۱۹۲۱

دستور رئیس الوزراء در مورد باز
شدن سینماتوگرافها و تئاترها مشروط به
محدود شدن ساعت کار آنها به ۶ تا
۹/۵ بعدازظهر. دستور رئیس الوزراء با
تلگراف رمز به کننل محمد تقی خان
(پسیان) فرمانده ژاندارمری خراسان برای
بازداشت قوام السلطنه والی خراسان.

۵ فروردین ۱۳۰۰ / ۱۵ رجب
۲۵/۱۳۳۹ مارس ۱۹۲۱

تصویب ابفای موقت ده تا پانزده
نفر از صاحب منصبان انگلیسی در فاصله
انحلال پلیس جنوب تا ورود هیئت
سوئدی. اخراج کارمندان روسی بانک
استقراضی روس و شعبات آن به تصویب
هیئت دولت.

۱۲ فروردین ۱۳۰۰ / ۲۲ رجب
۱/۱۳۳۹ آوریل ۱۹۲۱

برگزاری ضیافتی بزرگ از سوی
سردار سپه برای نشان دادن ارتش خود به
رجال کشور.

۸ فروردین ۱۳۰۰ / ۱۸ رجب
۲۸/۱۳۳۹ مارس ۱۹۲۱

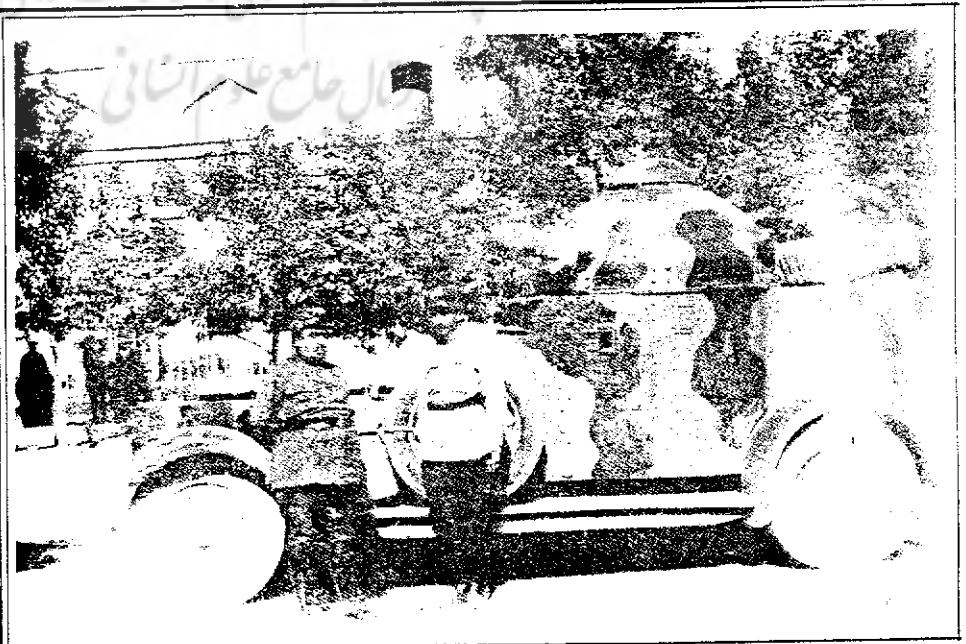
انتصاب نصرت السلطنه به جانشینی
مصدق السلطنه والی معترض و مستغنی
فارس.

۱۳ فروردین ۱۳۰۰ / ۲۳ رجب
۲/۱۳۳۹ آوریل ۱۹۲۱

تشکیل کمیسیونی از ایران،
انگلستان و روسیه جهت بررسی امر تخلیه
قوای انگلیس و روسیه از ایران و خروج
سپاهیان انگلیس از گیلان، قزوین و نهایتاً
سراسر ایران در اجرای مصوبات همین
کمیسیون. بازداشت قوام السلطنه در
خراسان توسط کننل محمد تقی خان، به
دستور سیدضیاءالدین و مصادره همه
اموال او. اختصار حکومت نظامی تهران به
کسانی که اسلحه در اختیار دارند و
دعوت از ایشان به تحویل سلاحهایشان.

۱۴ فروردین ۱۳۰۰ / ۲۴ رجب
۳/۱۳۳۹ آوریل ۱۹۲۱

صدور دستور تخلیه قزوین از قوای
انگلیسی و استقرار نیروهای ایرانی به

جای آنها با تصویب هیئت وزراء، تقدیمی یکصد هزار تومان اعتبار از سوی وزیر جنگ برای خرید اسلحه از بغداد و تصویب آن در هیئت وزراء، انتصاب کنس محمدتقی خان به عنوان مأمور انتظام خراسان از سوی سیدضیاءالدین طباطبائی.

۱۵ فروردین ۱۳۰۰ / ۲۵ رجب ۱۳۳۹ / ۴ آوریل ۱۹۲۱

انتشار بیانیه ریاست وزراء در مورد تشکیلات جدید بلدیة تهران، انتشار اولین اعلامیه نظامی کلنل پسیان و ترفیع درجه کلیه افسران ژاندارمری خراسان از طرف او.

۱۷ فروردین ۱۳۰۰ / ۲۷ رجب ۱۳۳۹ / ۶ آوریل ۱۹۲۱

ورود رشتین وزیر مختار روسیه به همراهی نادر میرزا نماینده دولت به باجگیران. تلگراف مخبر السلطنه در مورد شکست کردها در آذربایجان.

۱۹ فروردین ۱۳۰۰ / ۲۹ رجب ۱۳۳۹ / ۸ آوریل ۱۹۲۱

انتشار اعلان ریاست وزراء در مورد وصول مطالبات دولت و رسیدگی به محاسبات. صدور دستور حکومت نظامی تهران در مورد انتقال هرچه بیشتر گوسفند به تهران. تصویب مخارج

درخواستی مخبر السلطنه برای آذربایجان به میزان صد هزار تومان در ماه. کودتای نافرجام علی اصغر سرتیپ فرمانده توپخانه علیه کلنل پسیان در جهت آزاد ساختن قوام السلطنه و در دست گرفتن اوضاع.

۲۰ فروردین ۱۳۰۰ / ۱ شعبان ۱۳۳۹ / ۹ آوریل ۱۹۲۱

مانور قزاقان به فرماندهی سردار سپه در دروازه عشرت آباد جهت به نمایش گذاردن قدرت قشون انتشار شرح مفصل آن در روزنامه و چاپ چند فوق العاده روزنامه در این باب.

۲۱ فروردین ۱۳۰۰ / ۲ شعبان ۱۳۳۹ / ۱۰ آوریل ۱۹۲۱

ورود رشتین به مشهد و استقبال مقامات رسمی محلی از وی و همراهانش.

۲۲ فروردین ۱۳۰۰ / ۳ شعبان ۱۳۳۹ / ۱۱ آوریل ۱۹۲۱

آغاز انتشار روزنامه ناهید در تهران.

۲۳ فروردین ۱۳۰۰ / ۴ شعبان ۱۳۳۹ / ۱۲ آوریل ۱۹۲۱

دستگیری اکبر میرزا صارم اندونه والی غرب به همکاری سواران کنهیر و ژاندارمری به فرماندهی ماژور محمود خان پرولا دین. تلگراف کلنل محمدتقی

خان در خصوص شکست و فرار خداوردی از شورشیان خراسان.

۲۴ فروردین ۱۳۰۰ / ۵ شعبان ۱۳۳۹ / ۱۳ آوریل ۱۹۲۱

صدور امتیاز انتشار جریده قرن بیستم به نام میرزاده عشقی در تهران.

۲۶ فروردین ۱۳۰۰ / ۷ شعبان ۱۳۳۹ / ۱۴ آوریل ۱۹۲۱

انتصاب سرتیپ احمد آقا خان به ریاست قورخانه از سوی سردار سپه. حرکت رشتین از مشهد به سوی تهران.

۲۷ فروردین ۱۳۰۰ / ۸ شعبان ۱۳۳۹ / ۱۶ آوریل ۱۹۲۱

انتشار ابلاغیه رسمی وزراء درباره خروج قشون انگلیس از ایران. تسلیم خداوردی به کلنل محمدتقی خان.

۲۸ فروردین ۱۳۰۰ / ۹ شعبان ۱۳۳۹ / ۱۷ آوریل ۱۹۲۱

دستور سیدضیاءالدین به کلنل محمدتقی خان در مورد حفظ احترام و توجه به اموال و خانواده سردار معظم خراسانی در زمان توقیف و تبعید وی در قم. اعلان حکومت خراسان در مورد معذور بودن از پذیرش شفاعت در مورد زندانیان.

۲۹ فروردین ۱۳۰۰ / ۱۰ شعبان ۱۳۳۹ / ۱۸ آوریل ۱۹۲۱

اخراج کلیه کارمندان تریاکی از ادارات به دستور رئیس الوزراء.

۳۰ فروردین ۱۳۰۰ / ۱۱ شعبان ۱۳۳۹ / ۱۹ آوریل ۱۹۲۱

ورود نصرت السلطنه والی جدید فارس به شیراز و عزیمت مصدق السلطنه به خاک بختیاری. حمله مجدد سمیتقو به آذربایجان و کشته شدن شمار فراوانی از افراد ژاندارمری.

۳۱ فروردین ۱۳۰۰ / ۱۲ شعبان

۱۳۳۹/۲۰ آوریل ۱۹۲۱
حرکت قشون انگلیس از زنجان با
شایعت مردم، تخلیه مغان از قوای روسیه،
اعزام قوام السلطنه در حالت بیماری به
تهران به همراه حاذق الدونه پزشک
مخصوص او، اعلامیه کلنل محمد تقی
خان در مورد تأسف از بی احترامی به
دیپلماتهای بریتانیا در خراسان و لزوم
حفظ حرمت آنان از سوی نیروهای نظامی.

۴ اردیبهشت ۱۳۰۰/۱۶ شعبان
۱۳۳۹/۲۴ آوریل ۱۹۲۱
استعفای مازور مسعود خان وزیر
جنگ و معرفی رضا خان سردار سپه به
جای او.

۵ اردیبهشت ۱۳۰۰/۱۷ شعبان
۱۳۳۹/۲۵ آوریل ۱۹۲۱
صدور دستور سردار سپه برای
بررسی مشکلات ناشی از قروض خارجی
در دوره قاجار و اقدام جهت رفع آنها و
اصلاح قشون، وصول مراسم کلنل
محمد تقی خان به تهران در مورد مفاسد
قوام السلطنه والی سابق خراسان.

۶ اردیبهشت ۱۳۰۰/۱۸ شعبان
۱۳۳۹/۲۶ آوریل ۱۹۲۱
ورود رشتین وزیر مختار شوروی به
تهران.

۷ اردیبهشت ۱۳۰۰/۱۹ شعبان
۱۳۳۹/۲۷ آوریل ۱۹۲۱
ملاقات رشتین با احمد شاه در
فرج آباد، انتصاب مازور مسعود خان به
سمت وزیر مشاور.

۸ اردیبهشت ۱۳۰۰/۲۰ شعبان
۱۳۳۹/۲۸ آوریل ۱۹۲۱
ملاقات رشتین با محمد حسن میرزا
ولیعهد، حضور رشتین در جلسه هیئت
دولت و مذاکره درباره روابط ایران و
شوروی، خروج بخشی از نیروهای ایرانی
از قزوین.

۱۱ اردیبهشت ۱۳۰۰/۲۳ شعبان
۱۳۳۹/۱ مه ۱۹۲۱
کاهش ساعات منع عبور و مرور
در تهران، درخواست کلنل محمد تقی خان
از حکومت مرکزی در مورد ایجاد یک
بلدیه منظم در مشهد، آرامش اوضاع در
شیراز پس از مدتی آشفتگی به سبب تغییر
والی.

۱۲ اردیبهشت ۱۳۰۰/۲۴ شعبان
۱۳۳۹/۲ مه ۱۹۲۱
اعلام رسمی پذیرش رشتین نماینده
دولت شوروی توسط دولت ایران.

۱۴ اردیبهشت ۱۳۰۰/۲۶ شعبان
۱۳۳۹/۴ مه ۱۹۲۱
بازگشت آرمیتاژ اسمیت مستشار
کلنل مالیه از لندن به تهران، اخطار
حکومت نظامی به کسبه برای چراغان
مغازه‌ها به مناسبت جشن تاجگذاری،
برگزاری تظاهرات سیاسی در رشت توسط
بلشویکها.

۱۵ اردیبهشت ۱۳۰۰/۲۷ شعبان
۱۳۳۹/۵ مه ۱۹۲۱
تشکیل کمیسیونی در مشهد به
ریاست کلنل محمد تقی خان به منظور تهیه
طرح ایجاد وضع تازه در اداره آستان
قدس رضوی و آغاز اصلاح وضع آستانه.

۱۶ اردیبهشت ۱۳۰۰/۲۸ شعبان
۱۳۳۹/۷ مه ۱۹۲۱
برگزاری مراسم سلام به مناسبت
جشن تاجگذاری احمد شاه و نطق وزیر
مختار امریکا و شوروی در همین مراسم،
دستگیری چند تن از خدام عالی رتبه
آستان قدس به دستور کلنل پسیان، اعزام
خانواده قوام السلطنه از مشهد به تهران.

۱۸ اردیبهشت ۱۳۰۰/۱ رمضان
۱۳۳۹/۸ مه ۱۹۲۱
تأسیس کارخانه چراغ برق در
خراسان به گزارش کلنل محمد تقی خان،
اعلامیه کلنل پسیان در مورد بی قانونی و

چپاول اموال توسط خدام آستان قدس،
برکناری آنان و جلوگیری از غارت اموال
وقفی.

۱۹ اردیبهشت ۱۳۰۰/۲ رمضان
۱۳۳۹/۹ مه ۱۹۲۱
خروج نیروهای انگلیسی از همدان
و حرکت به سمت کرند.

۲۰ اردیبهشت ۱۳۰۰/۳ رمضان
۱۳۳۹/۱۰ مه ۱۹۲۱
برگزاری جشن در دربار، دعوت از
مستوفی الممالک، مشیرالدوله و موتمن
الملک و عدم حضور آنان، تلگراف کلنل
محمد تقی خان والی نظامی خراسان
مبنی بر تعقیب زبردستان، اعلان
مفاسد سابق آستان قدس به دستور کلنل
محمد تقی خان، از جمله تنزیل دادن
پولهای آستانه.

۲۳ اردیبهشت ۱۳۰۰/۶ رمضان
۱۳۳۹/۱۳ مه ۱۹۲۱
کناره گیری میرزا عیسی خان فیض
از وزارت مالیه به سبب کسالت و انتصاب
میرزا محمود خان مدیرالملک جم وزیر
خارج به سمت وزیر مالیه، انتصاب میرزا
محمد تقی خان معززالدوله به وزارت
خارج.

۲۷ اردیبهشت ۱۳۰۰/۱۰ رمضان
۱۳۳۹/۱۷ مه ۱۹۲۱
برقراری ماهیانه سیصد تومان
مادام العمر جهت کلنل محمد تقی خان به
تصویب هیئت دولت به پاس خدمات وی،
انتصاب کلنل کاظم خان حاکم نظامی
تهران به ریاست ارکان حرب از سوی
سردار سپه.

۳۰ اردیبهشت ۱۳۰۰/۱۳ رمضان
۱۳۳۹/۲۰ مه ۱۹۲۱
تعیین محمود خان انصاری (امیر
اقتدار) سرتیپ قزاق خانه به سمت
حکومت نظامی تهران به جای کلنل کاظم
خان.

۳۱ اردی بهشت ۱۳۰۰ / ۱۴
رمضان ۲۱/۱۳۳۹ مه ۱۹۲۱
تخلیه جنوب رشت توسط قوای
شوروی.

۲ خرداد ۱۶/۱۳۰۰ رمضان
۲۳/۱۳۳۹ مه ۱۹۲۱
بروز مشاجره لفظی بین احمد شاه و
سیدضیاءالدین، تکلیف شاه به
رئیس انوزراء برای استعفاء از سمت خود
و استنکاف سیدضیاء و تأکید بر این جز
که با عزل کنار نمی رود.

۳ خرداد ۱۷/۱۳۰۰ رمضان
۲۴/۱۳۳۹ مه ۱۹۲۱
بروز مشاجره در هیئت دولت،
تهدید سیدضیاءالدین به استعفا، تعطیل
کابینه ریاست وزراء تا تعیین تکلیف هیئت
دولت. تظاهرات علیه رئیس الوزراء در
بهارستان و درخواست عزل وی توسط
مردم و برخی از رجال سیاسی. انتصاب
دکتر حکیم اعظم از سوی سیدضیاءالدین
به جای اپیکیان (مدیر روزنامه رعند) به
ریاست تشکیل بلدیة تهران. اعلام حکومت
نظامی در مورد منع وعاظ و اشخاص
متفرقه از دخالت در اصطلاحات دولتی.

۴ خرداد ۱۸/۱۳۰۰ رمضان
۲۵/۱۳۳۹ مه ۱۹۲۱
عزل سیدضیاءالدین طباطبایی از
سوی احمد شاه حرکت سیدضیاء از تهران
به سمت اروپا از راه بغداد به همراه مازور
مسمودخان کیهان با کلنل کاظم خان
سیاح و اپیکیان درگیری نیروهای میرزا
کوچک خان با بلشویکهای روس در
نشارود و اسارت بیست نفر بلشویک و
قتل چهارنفر از آنان. بازدید وابسته
نظامی شوروی از سرباز خانه های
دیویزیون قزاق و پیشنهاد وی به افسران
جزء در پیوستن به نیروهای انقلابی شمال.

۵ خرداد ۱۹/۱۳۰۰ رمضان
۲۶/۱۳۳۹ مه ۱۹۲۱
انتصاب قوام السلطنه به ریاست

وزرا در حالی که در زندان بود. تنگراف
کلنل محمد تقی خان به سردار سپه در
سفارش به قبضه کردن اوضاع پس از عزل
سیدضیاءالدین.

۷ خرداد ۲۱/۱۳۰۰ رمضان
۲۸/۱۳۳۹ مه ۱۹۲۱
تنگراف احمد شاه (به حاضر قوام
السلطنه) به کلنل محمدتقی خان در مورد
لزوم دخالت نکردن در امور حکومتی
خراسان.

۸ خرداد ۲۲/۱۳۰۰ رمضان
۲۹/۱۳۳۹ مه ۱۹۲۱
ابلاغ دست خط احمد شاه به قوام
السلطنه در زندان توسط شهاب الدوله و
چهار ساعت مذاکره آن دو درباره مسایل
منکنکی و پذیرش پیشنهاد شاه از سوی
قوام.

۹ خرداد ۲۳/۱۳۰۰ رمضان
۳۰/۱۳۳۹ مه ۱۹۲۱
صدور فرمان رسمی ریاست وزرایی
قوام السلطنه از جانب احمد شاه و ابلاغ
آن به وی در زندان عشرت آباد. آزادی
کلیه رجالی که در جریان کودتای ۱۲۹۹
بازداشت شده بودند.

۱۰ خرداد ۲۴/۱۳۰۰ رمضان
۳۱/۱۳۳۹ مه ۱۹۲۱
انتصاب نجدالسلطنه به عنوان والی
خراسان از سوی قوام السلطنه. تنگراف
عذرخواهی نجدالسلطنه به رئیس انوزراء،
پیشنهاد واگذاری موقت امور خراسان به
کلنل پسیان. کنترل مخابرات مشهد
تهران توسط کلنل محمدتقی خان و
توقیف هوداران و دوستان قوام السلطنه در
خراسان (سرکنسول انگلیس در مشهد)
در مورد انتخاب یکی از دو راه حمله به
تهران و عزیمت به اروپا. تنگراف
حضور پسیان با مشارالملك و گنروپ
وزیر دربار و رئیس ژاندارمری و اظهارات
آنان به وی در مورد لزوم کناره گیری از
والی گری و اشتغال به فرماندهی نظامی.

پیام کننل پسیان به احمد شاه درباره
بی اعتمادی وی به قوام السلطنه.

۱۱ خرداد ۲۵/۱۳۰۰ رمضان
۱/۱۳۳۹ ژوئن ۱۹۲۱

ارسال تلگرافهای تبریک ریاست
وزرایی قوام السلطنه از سراسر کشور به
تهران. دیدار وستدهال با رئیس انوزراء.
صدور اعلامیه قوام السلطنه درباره سفر
ولی عهد به خارج به عت بیماری. نطق
پسیان برای افسران ژاندارمری و پلیس در
مورد ابلاغ شرایط خود به تهران به
حرکت بدون سر و صدا به اروپا پس از
دریافت کامل مواجب خود.

۱۴ خرداد ۲۸/۱۳۰۰ رمضان
۴/۱۳۳۹ ژوئن ۱۹۲۱
معرفی کابینه قوام السلطنه به احمد
شاه. بازداشت عده ای از همکاران
سیدضیاءالدین طباطبایی (از جمله عدل
الملک).

